

Ahkera ja aikaansaapa

**Tekstiilitaiteilija
Kaarina Kellomäen
muistelmat**

**Kaarina Kellomäki
2021**

Ahkera ja aikaansaapa

**Tekstiilitaiteilija
Kaarina Kellomäen
muistelmat**

**Kaarina Kellomäki
2021**

Kannen taustakuva: Linssi-kuosi, jonka Kaarina Kellomäki suunnitteli Marimekossa vuonna 1966. Se on ollut useaan otteeseen uustuotannossa 2000-luvulla. Kuva Foto-Riitta.

©Kaarina Kellomäki 2021

Kuvalähteet: Ellei kuvatekstissä ole mainittu kuvalähdettä, kuva on Kaarina Kellomäen kotialbumista tai se on hänen tai hänen perheenjäsenensä ottama, tai kuvan on ottanut Kellomäen kameraan pyydettyinä läsnä ollut henkilö, jonka henkilöllisyys ei ole säilynyt.

Ulkoasu ja taitto: Varpu Pulkkinen, Mainostoimisto Lento Oy

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-805-041-4

(Julkaistu myös pehmeäkantisena ISBN 978-952-805-062-9.)

Sisäily

Lukijalle	7
Lapsuus	9
Opiskelemaan	12
Harjoittelijana Englannissa	18
Marimekkoon.....	21
Freelancer	26
Alkuun Ruotsissa	27
Painopiste Suomeen	28
Finlayson Forssa.....	28
E. Helenius Oy.....	32
Muita asiakkaita, freelancerin elämää.....	34
Freelancer ja verottaja	35
Ammattikunnasta enemmän.....	36
Suunnittelijoiden nimetön työ	37
Taide	39
Painetut Palat.....	40
In Praise of Hands, World Crafts Council, Toronto Science Center, 1974.....	44
Ryijy Rugs from Finland, The Renwick Gallery, Smithsonian Institution, Washington DC, 1980	47
Canzio 1984.....	48
Tuuleenrakentaja, yksityisnäyttely.....	51
Scandinavian Craft Today, New York 1988	54
Amerikan vuosi	56
PrinTX -89	61
Materiaali luo muotoa	63
Aurora Borealis	66

Northern Fibre I, Voipaalan taidekeskus 1995.....	68
Aurinko nurmikolla	70
1 ère Biennale du Lin en Haute-Normandie 1996.....	72
Troisième triennale internationale de Tournai 1997.....	72
Virkkaan öisin.....	73
13. Symposium-Workshop 97, Internationale Textilekunst Graz.....	74
Yli jäänyt/Left over, Vantaa 1998	76
Sidos 2000	80
Northern Fibre III, "Hidden Treasures"	82
Näkymätön seitti	86
Fiberart International 2001	88
Biennale internationale du lin de Portneuf 2005	89
Bread Project.....	93
Kaarinan huoneet 2007	102
Kaunas Biennial Textile 09, 2009	106
Taide-Nuuttila	108
 Taideteollisen korkeakoulun opettajana	112
Tuntiopettajaksi	113
Lehtorin tehtäviin.....	115
Painokangaskukka.....	115
Mukana TaiK:n kansainvälistymisessä.....	117
Sattumuksia	118
Muoti- ja tekstiilitaiteen laitokset yhdeksi osastoksi, Louhi-projekti	124
Residenssi Oaxacassa.....	125
Opetustyön summausta	127
 Summausta	128
English summary	129
Henkilöhakemisto	138
Loppuviitteet	140

Lukijalle

Kaarina Kellomäki, s. 1943, tekstiilitaiteilija ja taiteen maisteri. Vuonna 1965 alkanut ja yli kaksikymmentä vuotta jatkunut suunnittelijan ura tuotti huomattavan määrän painokangasmalleja kotimaisille ja ulkomaisille tekstiilitehtaille. Taideteollisen korkeakoulun painokangassuunnittelun opettajana 1973–2005; lehtori 1988 alkaen ja muoti- ja tekstiilitaiteen osastonjohtajana 1995–98. On edelleen kansainvälisesti osallistuva tekstiili- ja ympäristötaiteilija.

Minulle oli urani aikana kertynyt arkistomateriaalia, joka oli varastoitu studioni ja kakkoskotimme yhteyteen Virroille. Sinne vetäydyimme mieheni Heikki ja minä, kun pandemia tuli. Muun sisä- ja ulkopuuhailun lisäksi oli hyvää aikaa ruveta järjestämään arkistoani. Olin sitä jo aikaisemmin osittain järjestänytkin arkistokoteloihin. Lisää arkistokoteloita hankittiin, papereita, näyttelykatalogeja, lehtileikkeitä jne. lajiteltiin, karsittiin ylimääräisiä kappaleita ja koteloiitiin. Suuresta määrästä diakuvia valittiin kokoelma, jotka mieheni skannasi digitaalisiksi. Lapsenlapsi Armin oli jo aikaisemmin avustanut diojen alustavassa valinnassa. Vuonna 2004 kamera oli vaihtunut digitaaliseksi. Sen kuvista valikoitiin vastaavasti edustava kokoelma.

Kuvia, luonnoksia, kirjeenvaihtoa ja muita asiakirjoja oli kertynyt erityisesti taiteen tekemisen yhteydessä kuten näyttelyistä ja työpajoista. Opetustyöni Taideteollisessa korkeakoulussa oli jättänyt pääasiassa kirjallista aineistoa hallinnon dokumenteista opetuksen valmisteluun ja käsin kirjoitettuihin pohdintoihin. Valitettavan vähän aineistoa oli jäänyt pitkästä freelancer-urasta painokangasmallien suunnittelijana. Sen aikainen kirjanpito oli kuitenkin säilynyt. Minua oli verotettu ammatinharjoittajana, eli olin kirjanpitovelvollinen. Kaikki tilikirjat ja tositteet olivat tallessa, vaikka lain mukaan niitä ei olisi tarvinnut säilyttää kuin

viisi vuotta. Jokainen myyty malli, asiakas, hinta ja ajankohta oli muistissa ja tiivistettiin Excel-taulukoksi. Näin tämän kirjan freelancer-ajastani kertova luku sai hyvän faktakehikon, johon sijoittaa muistoihin perustuvaa kerrontaa. Luovutin arkistoni Designmuseoon syksyllä 2021.

Vanhoiden asioiden penkominen herätti epämääräisiä tunteita, mutta myös monia mieluisia muistoja ja johti lopulta tämän muistelmakirjan kirjoittamiseen. Sanelin muistojani lapsuudestani, opiskelusta ja työelämän alkuvuosista. Lapsenlapsi Ronja kirjoitti niitä auki. Taiteellisen työn ja opetuksen muistelu kävi helpommin, kun kirjoitin käsin luonnoksia poimien rinnalla asiatietoja jo järjestetystä aineistosta. Mieheni kirjoitti puhtaaksi ja ehdotti selvennyksiä ja lisäyksiä. Näin käsikirjoitus syntyi. Tarkkaavainen lukija löytää tekstistä selityksen kirjalle valitulle nimelle.

Kirja on lähestymistavaltaan muistelmakirja, mutta kun monet asiatiedot perustuvat arkistooni ja muihinkin lähteisiin, olen viitannut niihin jonkin verran loppuviittein. Näin kirja toiminee jossakin määrin oppaana arkistooni. Loppuviitteitä käytetään myös lisätietoihin, kun halusin välttää varsinaisen tekstin pitkittymistä luettavuuden kustannuksella. Valtaosa kuvituksesta on taiteen tekemisestä kertovassa luvussa. Teoksia ei eritellä tekstissä kovinkaan paljon. Kuvien annetaan kertoa ja lisätään tietoa tarvittaessa kuvateksteissä. Termejä painokangasmalli ja painokangaskuosi käytetään tekstissä toistensa synonyymeinä. Taideteollisesta korkeakoulusta käytetään tekstissä useimmiten vain lyhennettä TaiK.

Kirjoittamisen eri vaiheissa ovat kommentein, rohkaisuin, ehdotuksin ja yksityiskohtien tarkennuksin auttaneet Ani Kellomäki, Marjatta Mäkinen, Kirsi Niinimäki, Maija Pellonpää-Forss, Jaana Pesonen, Päikki Priha, Aino Rahikainen, Leena Svinhufvud ja Elsa Ytti. Englanninkielisen yhteenvedon kirjoitti Vuokko Kellomäki ja Varpu Pulkkinen suunnitteli kirjan ulkoasun ja taiton. Heille kaikille vilpittömät kiitokseni. Uraani ovat vaikuttaneet yhteydet kansainväliseen taiteilijayhteisöön, asiakkaani ja designkollegani painokangasteollisuudessa sekä Taideteollisen korkeakoulun eri tehtävissä toimineitten yhteisö. Näin he ovat välillisesti vaikuttaneet tämän kirjan syntyyn. Heille nimettömät kiitokseni. Rakkaimmat kiitokseni perheelleni tuesta.

Virroilla elokuussa 2021

Kaarina Kellomäki
www.kaarinakellomaki.fi

Lapsuus

Synnyin Vieremällä Palosenmäen koululla 1943. Olin siis sota-ajan lapsi. Olin puolivuotias, kun vanhempani Kustaa ja Kirsti Heikkilä, molemmat kansakoulunopettajia, muuttivat Ruovedelle opettajiksi. Myöhemmin muutimme Alavudelle isän kotipitäjään, jossa Pollarin kylän koulusta tuli vanhempien uusi työpaikka ja minulle tuttu lapsuuden maisema.

Pollari oli maalaiskylä, ja lapsuuteni aikaan asukkaita oli vielä paljon. Perheet olivat isoja ja naapureina oli maanviljelijöitä. Leikin lapsuudessani naapuruston lasten kanssa ja erityisesti lähinaapurissa asuvan Hilkan kanssa. Hilkan äiti oli taitava emäntä ja näytti minulle miten tehdä erilaisia käsitöitä. Muistan, kuinka pellava ensin liotetaan, sitten loukutetaan sekä lihdataan, kehrätään ja lopulta kudotaan kankaaksi. Myös villan käsittelyn vaiheet tulivat tutuiksi. Takan edessä osaavat naiset karstasivat hahtuvia, jotka sitten kehrättiin rukilla langaksi. Elävästi muistan erilaiset kansanperinteet ja tavat käsitellä materiaaleja. Kun myöhemmin opiskelin Taideteollisessa oppilaitoksessa, näistä aiheista oli kursseja. Tuttua asiaa minulle.

Muistelen kylällä asunutta nuorta naista Sinikkaa. Hänellä oli ”pujetettu” lutti, eli hänen kapiotekstiileillään kalustettu luttirakennuksen huone, varsinainen käsityönäyttely. Se oli jo silloin aika harvinainen kansanperinteellinen jäännös, naisen tulevaa avioliittoaan ja kotiaan varten valmistamat tekstiilit. Orsilla oli Sinikan tekemät hienot kudonnaiset, katossa lakanat, käsinkudotut ja merkatut liinat, sukat, paidat. Lattia oli täysin räsymattojen peitossa. Kaikki oli tehty vanhanaikaiseen tapaan ja muodosti todellisen tekstiilimiljöön.

Leikin lapsuudessani kuitenkin paljon yksinkin. Olin perheen yhdeksästä lapsesta toiseksi nuorin, eikä minulle ollut perheessä saman ikäistä tyttöä leikkiseuraksi. Yksin leikkiessäni minua kiehtoi paljon luonto ja tutkailin sitä hyvin tarkkaan. Muistan kevään suo-orvokit, ensimmäiset kukat ja sammakonkudut. Kaikki tämä kuului lapsen leikkeihin. Sota-ajan jälkeen ei juuri ollut ostettuja leluja ja lapset leikkivät hyvin paljon metsässä. Muistan leikkineeni prinsessa- ja kuningasleikkejä kallioilla. Leikeissä tehtiin hienoja pitsiliinoja naavasta ja muista luonnonmateriaaleista. Tämä on varmaan vaikuttanut myöhemmin töihini, joissa olen käyttänyt paljon luonnonmateriaaleja. Vähän vanhempana piirsin pitkällä kepillä koulun hiekkakentän täyteen isoja kuvioita. Olin todella

Heikkilän opettajapariskunnan perhekuva noin vuodelta 1948. Takarivi vasemmalta Anna-Liisa, Heikki, Kirsti-äiti, Maija, Leena, Kustaa-isä. Edessä Anssi ja kaksoset Unto ja Martti, sitten minä käsi silmillä ja isän edessä Tuomo.

innostunut piirtämisestä ja olenkin myöhemmin ajatellut kuvioiden olleen alkusoittoa isoille teoksilleni ja isokuvioisille painokangaskuoseilleni.

Lapsuudessani sain elää vapaasti. Kotini oli hyvin salliva, etten sanoisi huoleton. Opettajan tyttönä sain aina yökyläkutsuja. Oltiin Ritvan luona. Nukuttiin samassa sängyssä ensin isäntä, sitten koira, Ritva ja minä. Hyvin mahduttiin turvallisesti isännän selän taakse vällyihin. Elämäkoulua ymmärtää ihmistä ja erilaisuutta, josta olen ylpeä ja iloinen.

Isäni täti oli viime vuosisadan alkukymmeninä muuttanut Yhdysvaltoihin. Amerikansuomalaiset avustivat sodan jälkeen vanhaa maata amerikanpaketein, eli erilaisin tavaralähetyksin. Ilmeisesti yleisintä oli lähettää käytettyjä vaatteita ja kenkiä, aivan niin kuin nykyään eräät järjestöt lähettävät Suomesta kehitysmaihin. Minulle isotäti oli tuntematon, mutta pakettien saapuminen jäi mieleen ja niiden avaaminen oli jännittävää. Aivan kaikkein käytännöllisintä ja arkipäivän tarpeita vastaavaa kaikki tavara ei ollut. Organzapukuja ja ranta-asuja, joita vanhemmat sisareni tuunailivat uimapuvuikseen. Tuli monta paria korkokenkiä. Äitini kutsui kylän naisia niitä sovittamaan. Kun sopiva pari löytyi, korot sahattiin matalammiksi sopimaan tarpeisiin ja olosuhteisiin. Olivat sentään nahkaa, kun sotavuosina ja vielä

Kaarina Kellomäki, s. 1943, on tekstiilitaiteilija ja taiteen maisteri. Kyläkoulun opettajapariskunnan tyttären muistelmat liikkuvat kylän taitavista naisista, jotka sodanjälkeisessä tavarapulassa elvyttivät pellavan ja villan käsittelyn omavaraistaidot, opiskeluun Helsingissä ja ensimmäiseen työpaikkaan Marimekossa. Sitten ovat vuorossa tuotteliaat yrittäjävuodet painokankaiden freelancer-suunnittelijana koti- ja ulkomaisille tekstiilitehtaille. Tämän ammattikunnan työstä ja arkipäivästä ei ole aikaisemmin juurikaan kirjoitettu. Suunnittelun ohessa alkoi opetustyö. Se muuttui vähitellen täysiaikaiseksi ja nimitys Taideteollisen korkeakoulun painokangassuunnittelun lehtoriksi vuonna 1988 merkitsi pistettä, jossa oma suunnittelutyö jäi. Kellomäki koki opettamisen ja sen kehittämisen antoisiksi. Muistelmissa on siitä pohdintoja ja niitä ryydittävät hauskat ja vähän dramaattisetkin sattumukset. Suunnittelun ja opettamisen rinnalla Kellomäki on aina ollut kansainvälisesti osallistuva taiteilija. Ilmaisuu on kehittynyt perinteisen tekstiilitaiteen muodoista ympäristötaiteen suuntaan ottamaan kantaa ympäristön tilaan ja vastuuttomaan roskaimiseen. Tämä on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta ja avannut ovia arvostettuihin näyttelyihin. Noin puolet kirjan sivumäärästä ja runsaat kuvat kertovat taiteen osuudesta elämäntyössä.

ISBN 978-952-805-041-4

9 789528 050414